

Самур

№ 11 (305) 2016-йисан 22-декабрь

1992-йисан январдилай акъатзава

2017-ЙИС КВЕЗ КУТУГРАЙ!

Цийивилер

www.samurpress.net

Такъатар артухарда

И йикъара Милли Межлисдив вуганвай «Азербайжандин 2017-йис ва виликай къвезмай пуд йис патал вилик финин концепциядин» проектда къалурнавайвал,

2017-йисуз мажибар ва пенсияр артухарда. Идалай гъейри хизандин къил квадарайбуруз, набутриз, къвалахдай члавуз чпел хирер хъанвайбуруз, шегъидрин хизанриз, Чернобылдин бедбахт вакъиадикай зарар хкъунвайбуруз, гуьрметдин тварар къачунвайбуруз, са аял авай хизанриз, Милли Къагъриманрин хизанриз, 20-январдиз чпел хирер хъайибуруз ва маса категориядай тир шегъидрин хизанриз ва даявдин ветеранриз, Президентдин пенсия къачузвайбуруз, аял хадайла ва я радиациядин члавуз зарар хкъунвайбуруз гузвай пулунин такъатарни артухарда.

Багълар кутада

Азербайжан Республикадин Президент Илгъам Алиеван талукъ серенжемдив къадайвал, алай йисуз чи уьлкведа 10240 гектардин чилерал цийи шуьмягъдин багълар кутунва. Виридалайни гзаф багълар кутунвайди Закъатала, Балакен ва Кълар районар я.

Виликай къвезмай йисара республикадин 12 районда - Закъатала, Къах, Къебеле, Балакен, Хачмаз, Кълар, Къуба, Огъуз, Шеки, Шабран, Исмаиллы ва Евлах районра санлай 40 агъзур гектардин багълар кутун фикирда къунва. И кар патал гьукуматди 700 агъзур манат пул чара авунва. И пул шуьмягъдин къелемар цазвай фермерриз субсидия хъиз гуда.

Къилиз акъудда

Азербайжандин инвесторри Дагъустанда къуд проект къилиз акъудда. Дагъустандин Сагъибкарвили ва Инвестицийрин Агентстводин къил Башир Мегъамедова малумат гузвайвал, къуд проектдикай сад вичин къимет 2 миллиард манат тир «Юагрохолдинг» компанидин чимивал гудай комплекс я. Алай вахтунда 5,5 гектардин чка къазвай и комплекс эцигна къутягъзава. Комплекс и мукъвара кардик кутада. Идалай гъейри ина металдин конструкцирин ва панелрин заводарни эцигъзава.

Б.Мегъамедова лугъузвайвал, Азербайжандин компаниди гъакъини Дагъустандин «Урожай» фермеррин майишатдихъ галаз вичин къимет 300 миллион манат тир чимихандин комплекс эцигун патал икъарар кутуннава.

25 ЙИСАН ЖЕНГ

Редактордин гаф

Бакуда акъатзавай, Азербайжандин, Дагъустандин, вири дуьньядин лезгийрин газетдиз элквевнавай, чи халкъдин ван тир «Самурдин» 25 йис тамам жезва. Дидед члалаз икрам ийиз, ам датлана вилик тухуз алахъзавай, тек жуванбуруз ваь, гъакъл патан халкъаризни чун авайди чирзавай лезги газетдин.

И гафар кхъидайла зи гъиссерал звал, вилерал накъвар акъалтзава. Са патахъай руьгъ хкаж жезва, хвешивилин гъиссерив ацлузвал рикъ. Вучиз лагъайтла чи гзафни-гзаф ватангълияр патал бубадин къвал, дидедин нек хъиз хайи тир халкъдин газетдиз элкъуьриз алакьна чалай «Самур». Мукъуь патахъай, ам хуьн патал чи коллективди члугур къван азиятар, алахъунар, далу чилиз ягъун тавуна, четинвилер хиве такъаз женг давамарун вилерикай карагъзава.

Эхъ, женг я милли газет акъудун. Гьукуматдин патай куьмек авачиз, халкъдин пул гвай ксар агат тийиз, грант гудай тешкилатри мукъув агуд

тийиз яцлара аватлани, лезги намусда гъатна хуьзва чна ам. Вучиз лагъайтла Азербайжанда алай вахтунда лезги къул, лезги диге, лезги члал лагъайла инсанрин рикъел гъасятда «Самур» газет хквезва.

25 йисан къене чна чи тарихдин къевирнавай чинар ачухарна, халкъдин къагъриманар къанарна, чи фольклор къватлани къелдайбурув агакъарна, чи сейли алмиркай чирвилер гана, хайи эдебиятдикай, классикрикай кхъена, чи члал къени авуна, жегъилриз раklar ахъайна, абурун эсерар чапна, къватлариз акъудна, ктабар акъудиз куьмек гана.

«Самур» халкъдин меслятар гудай, хайибур агуддай, руьгъ кутадай кимез элкъуьрна чна. Яргъара авай ватангълийрикайни мукъвал-мукъвал чирвилер гана.

Четинвилери чаз рекъер чирна. Газет хуьн патал гзаф залан парар ялна

чна. Чи сабурдал, къастунин къевивилел мягътел хъайибурни хъана, чал дамахайбуруни, чакай ягъанат авурбуруни. Къени рикъериз къени крар аквада, лугъуда бубайри. Кар алакьдацирбурун яракь лагъайтла, рехне кутун я. Эхъ, са куьнзни килиг тавуна, чна чи рехъ давамарзава. Пул авай, руьгъ авачир инсанар вири халкъарихъ авайди я. Чахъ лагъайтла, лезги руьгъ ава. Лезги тварцли, хайи члала, квахъ тийидай тарихри хуьз тазва чав чи руьгъ.

25 йисан къене ара датлана газет кхъей къелдайбур! Пара къван сагърай куьн! Чак къуьн кутуна, чаз руьгъ гана, чи члалахъ хъана, чун хайидай къуна, дидед члалаз икрамна чав агатна куьн. Чи алахъунар куьн паталди я.

25 йисан къене чахъ галаз камкумуна феи, чаз кхъей къелемгълияр! Куь къелем хци, куь мурадар къени хърай!

«Самурдал» рикъ алай жуванбур! Квез виликай къвезвай юбилей мубаракрай!

Чир хъухъ!

Гъар агъзур касдикай вини дережадин чирвилер къачунвайбурал гъалтайла лезгийри Россиядин 180 халкъдин арада 5 - чка къазва. Дуьньядин савадлу халкъарикай гъисабзавай лезгийрин тек са Къуруш хуьрйи XIII-XIX виши йисара Рагъэкъечлудай патан уьлквейриз сейли хъайи 80-дав агакъна алимар акъатна. Алай вахтунда и хуьрйи 70-далай гзаф алимар, гъабурукай яз 26 илимрин докторар акъатнава. Илимрин докторрикай 8 кас академикар, 18 кас профессорар я.

Цан цазвай магъв муьрхуьь къадач.

Лезги халкъдин мисал

Xəbərlər

www.samurpress.net

Vergi amnistiyası gözlənilir

Azərbaycanda vergi amnistiyası ilə bağlı qanun layihəsi Milli Məclisdə müzakirə olunur. Prezident İlham Əliyevin təşəbbüsü ilə hazırlanmış amnistiya sənədi 2017-ci ilin yanvarın 1-dək vergi borcu olan hüquqi və fiziki şəxslərə şamil olunacaq. Həmin şəxslər 2017-ci ilin yanvar ayında borcunun 30%-ni, fevral ayında 50%-ni, mart ayında isə 70% -ni ödəyərsə, borcun qalıq hissəsi amnistiya olunacaq.

Miqrantlar çoxalır

Dövlət Miqrasiya Xidmətindən verilən məlumata görə, qaçqın statusu almaq üçün Azərbaycana rəsmi şəkildə müraciət edən xarici ölkə vətəndaşlarının sayı gündən-günə çoxalır. Belə müraciətlər araşdırılır, uyğun gələn miqrantlara qaçqın statusu verilir. Bu statusu almaq istəyənlərin əksəriyyəti rahat həyat və yaxşı iş yeri üçün Azərbaycana müraciət edir.

Sağlam qida naminə

Azərbaycanda ekoloji təmiz kənd təsərrüfatı məhsullarının istehsalı üzrə dövlət proqramı layihəsi hazırlanacaq. Bu barədə Azərbaycanda kənd təsərrüfatı məhsullarının istehsalına və emalına dair Strateji Yol Xəritəsində deyilir. Məqsəd ekoloji təmiz bitkiçilik və ya heyvandarlıq məhsulları istehsalını artırmaqdır. Qeyd olunur ki, məqsədə nail olmaq üçün qanunverici bazanın təkmilləşdirilməsi və beynəlxalq qanunvericiliklə uyğunlaşdırılması məsələlərinə baxılacaq. Xüsusilə ekoloji təmiz kənd təsərrüfatı məhsullarının sertifikatlaşdırılması mexanizmlərinin yaradılması istiqamətində işlər görülməlidir.

İmtahanlarda dəyişiklik olacaq

Dövlət İmtahan Mərkəzi Direktorlar Şurasının sədri Məleykə Abbasova gələn ildən IX sinifdə xarici dildən buraxılış imtahanlarının olacağını bildirib. Onun sözlərinə görə, IX siniflər üzrə buraxılış imtahanlarının I mərhələsinin fevralın sonu, martın əvvəlində keçirilməsi nəzərdə tutulur. İmtahanlar 3 həftə ərzində keçiriləcək, nəticələri mayda elan olunacaq. II mərhələ isə iyun ayında olacaq. İyunun 15-dən sonra yenidən 4 istiqamət üzrə II mərhələnin imtahanları keçiriləcək. Bu qapalı test imtahanlarının nəticələri 3-4 gün ərzində yoxlanılaraq şagirdlərə göndəriləcək. Bu il 11-ci siniflər üzrə heç bir dəyişiklik gözlənilmir.

22 yaşlı tələbə mer seçilib

Fransada Remi Dik adlı 22 yaşlı tələbə bu ölkənin Floranj şəhərinin meri təyin olunub. R.Dik Fransanın və eləcə də dünyanın ən gənc meri hesab olunur.

R.Dik ibtidai sinfi və kolleci Floranjda bitirib. Daha sonra litsey təhsilini Famekdə alıb. 2012-ci ildə bakalavr ali təhsili üçün Paris universitetinin siyasi elmlər fakültəsinə qəbul olunub. Bu il isə bakalavr təhsilini başa vuraraq, ictimai-siyasi fəaliyyət fakültəsi üzrə magistratura pilləsinə qəbul olunub.

GÖRKƏMLİ ALIM

Hündür təpənin üstündə yerləşmiş, dağların və meşələrin üzük qaşı kimi əhəmət etdiyi Əcəxür kəndi Qusar rayonunun bənzərsiz guşələrindən biridir. Öz gözəllikləri və münbit torpaqları ilə bu kənd qədim zamanlardan yadellilərin diqqətini cəlb edib. Bura kimlərin ayağı dəyməyib? Xəzərlərin, monqolların, ərəblərin, farsların hücumlarına məruz qalan əcəxürlülər öz vətənlərini qanları və canları hesabına qoruyub saxlaya bilməmişlər. Bir neçə dəfə dağıdılmış, yeri dəyişmiş kənd yenidən öz qədim yerində salınmışdır. Bu kənd həmin tarixləri qoynundakı bir neçə mərtəbəli qəbiristanlıqda, buradakı minlərlə qəbir daşlarında, bir də ləzgi xalqının folklorunda – mahnı və dastanlarda, rəvayət və əfsanələrdə saxlayıb.

Bu kəndin adı VIII əsrin məşhur tarixçisi Moisey Kalankatuyunun "Alban tarixi" kitabına düşüb. X əsrin dəyərli tarixi əsərlərindən biri sayılan "Abumüslümün tarixi"ndə də kənd haqqında maraqlı məlumatlar verilir. Onlardan birində deyilir: "Abumüslümün nəslindən olan Xalid Əcəxürdə, Ramaldan isə Ünügdə (Qusarda kənd) məskən saldılar".

Əcəxürün əhalisi oxumağa, təhsil almağa böyük marağı ilə həmişə seçilib. XVII- XVIII əsrlərdə Əcəxür Quba mahalının dini mərkəzlərindən biri sayılırdı. Bura dini təhsil almağa Quba, Müşkü, Axtı, Qurah mahallarından insanlar gəlirdi. XIX əsrdə buradakı Zəkəriyyə Əfəndinin mədrəsəsində təhsil alanların sayı yüzdən artıq idi. Mədrəsədə islam dini ilə yanaşı dünyəvi elmlərin tədrisinə də diqqət yetirilirdi. Sonralar onun oğlu, İraqın və Türkiyənin dini universitetlərində təhsil almış mütərəqqi fikirli alim Cami Əfəndi öz xərci ilə kənddə dünyəvi məktəb açmış, burada kasıbların da oxumasından ötrü hər cür şərait yaratmışdı. 1913-cü ildə onun Bakıda nəşr etdirdiyi "Şəriətül-islam" kitabı məktəblər və mədrəsələr üçün nəzərdə tutulmuş maraqlı dərslər vəsaiti idi və yaxşı əks-səda yaratmışdı. Buna görə də kitab təkrar çap olunmuşdu.

Cami Əfəndinin tələbəsi, Bakıda ali təhsil almış Mehman Abdullayev öz müəlliminin yolunu davam etdirərək, sovet dövründə kənddə məktəb açanlardan və bu məqsədlə bina tikdirənlərdən biri oldu. Xalqın balalarına savad öyrətməkdən ötrü var qüvvəsi ilə çalışan bu elcanlı və vətənpərvər insan öz fədakar əməyi müqabilində mükafat almaq əvəzinə "xalq düşməni" damğası vurularaq sürgünə göndərildi və qürbətə vəfat etdi. İndi Əcəxür kənd məktəbi onun adını daşıyır. Bu gün həmin məktəbin yetirmələri olan 10 elmlər doktoru, 30 elmlər namizədi Azərbaycanın, Dağıstanın

və Rusiyanın müxtəlif yerlərində fəaliyyət göstərirlər.

Mehman Abdullayev repressiyaya məruz qalanda onun 5 övladından ən kiçiyi olan Kamal yeddi aylıq körpə idi. Övladlarına həm atalıq, həm də analıq edən Xansənəm onları zəhmətkeş və vicdanlı vətəndaşlar kimi böyüdü təbii

**Bilikli adamlar dünyanı
sübh kimi nurla bəzəyər.
Bilikli adamlar uzağı görər.**

Nizami Gəncəvi

verdi. Onun oğullarından ikisi bu ailənin şöhrətini nəinki Azərbaycana, ondan da uzaqlara yaydı. Atasının adını özünə təxəllüs seçən Asəf Mehman adlı-sanlı ləzgi şairi və bəstəkarı kimi sevildi. Onun şeirlərini xalq əzbərdən deyir, mahnıları dillərdə dolaşır. Texnika elmləri doktoru, professor, Azərbaycanın əməkdar elm xadimi Kamal Abdullayev isə müasir energetika elminin aparıcı mütəxəssislərindən biri hesab olunur.

Kamal Mehman oğlu Abdullayev 1936-cı ildə Qusar rayonunun Əcəxür kəndində anadan olmuşdur. 1961-ci ildə o, Azərbaycan Neft və Kimya İnstitutunu bitirib, "Azərenerji" idarəsində mühəndis-energetik vəzifəsinə işə düzəlmişdir. 10 il həmin idarədə şöbə müdiri vəzifəsində çalışmışdır. Aspiranturaya daxil olan K.Abdullayev 1966-cı ildə dissertasiya müdafiə edib, texnika elmləri namizədi elmi dərəcəsinə almışdır.

1978-ci ildə Moskvanın Energetika İnstitutunda doktorluq dissertasiyası müdafiə etmişdir. Onun müdafiəsində iştirak edən opponentləri energetika elminə olduqca istedadlı bir alimin gəldiyini etiraf etmişlər.

K.Abdullayev 300-dən çox elmi əsərin, xarici ölkələrdə çap olunmuş 6 monoqrafiyanın, istilik energetikasına dair Azərbaycan dilində ilk dəfə çapdan çıxmış 10 dərslinin, 20-dən çox elmi ax-

tarışın müəllifidir.

Son illər elmdə qazandığı nailiyyətlərə görə o, Respublika Təhsil Nazirliyinin keçirdiyi Həsən Əliyev adına müsabiqənin qalibi olmuşdur. Bir neçə elmi əsərinə görə o, hələ Sovet dövründə XTNS-nin qızıl və gümüş medallarına layiq görülmüşdür. SSRİ Elm və Texnika Komitəsi tullantı sularından energetikada istifadə olunması sahəsində onun kafedrasını ölkənin baş təşkilatı elan etmişdir.

Uzun illər respublikanın energetika sistemində baş idarədə şöbəyə rəhbərlik edən K.Abdullayevin bu sahədə böyük təcrübəsi vardır. Onun elmi axtarışlarından Bakı, Sumqayıt, Xarkov, Minsk, Donbas və başqa şəhərlərin müəssisələri böyük səmərə əldə etmişdir. K.Abdullayev uzun illər dissertasiya müdafiəsi üzrə ixtisaslaşdırılmış şurasının sədri, Prezident yanında baş attestasiya komissiyasının ekspertlər şurasının və doktorluq dissertasiyaları şurasının üzvü olmuşdur.

20 il Azərbaycan Dövlət Neft Akademiyasında energetika fakültəsinin dekanı vəzifəsində işləmiş K.Abdullayev 44 il fasiləsiz olaraq kafedra müdiri və laboratoriya rəhbəri olmuşdur.

Azərbaycan elminin inkişafındakı xidmətlərinə görə 2010-cu ildə alim Respublika Prezidenti İlham Əliyevin sərəncamı ilə "Şöhrət" ordeni ilə təltif olunmuşdur.

Dünyanın bir neçə ölkəsinin Elmlər Akademiyasının üzvü seçilmiş Kamal Abdullayevin adı Amerikada çap olunmuş "XX əsrin məşhur alimləri" ensiklopediyasına düşmüş, ABŞ-ın "Elmin açarı" mükafatı ilə təltif olunmuşdur.

Onun elmi əsərləri dünyanın əksər ölkələrində nəşr olunub, elmi nailiyyətləri dünyanın bir sıra elm mərkəzləri tərəfindən istehsalata tətbiq üçün tövsiyyə edilib. Energetikanın ekologiyası ilə bağlı axtarışları, kəşf və ixtiraları, tövsiyyələrinə görə 2000-ci ildə Sankt-Peterburq Elmlər Akademiyasının M.V.Lomonosov adına mükafatına layiq görülmüş Kamal Abdullayev Azərbaycanın tanınmış elm mərkəzlərindən biri olan Neft Akademiyasının hörmətli professorlarından biri kimi müəllim və tələbələrin dərin hörmət və məhəbbətini qazanmışdır. 60 nəfər elmlər namizədi, 5 nəfər elmlər doktorunu ərsəyə gətirmiş bu xeyirxah və nəci bə insan başqalarının uğurlarına öz müvəffəqiyyəti kimi sevinməyi bacaran və bundan qürur duyan nadir adamlardan biridir.

Görkəmli alimin 80 illik yubileyi bu günlərdə Azərbaycanın müxtəlif yerlərində təntənə ilə qeyd olunur. Onu ad günü münasibəti ilə təbrik edir, can sağlığı, yeni uğurlar diləyirik.

Sədaqət KƏRİMOVA

**İnsan kərpic kimidir:
yandıqca möhkəmlənir.**

J.J.Russo

(Эвел газетдин 2016-йисан 26-ноябрдин тилитда)

Садлагана къариблудиз акъаттай Малла Агъмед кIвенкIвечкадин агъалийрин ашукункъарагъун чириз эгечIна. Аварарни лезгийр хьтин кьегьал ксар тирди, абуруни лезгийри хьиз, азадвал патал женг чIугвазвайди чир хъайила, Малла Агъмед вичи дуьз рехъ хкъянавайдан гъавурда акъуна. Ингъе къариблудха ам акъулдиз текъвер яцIара гъатна.

Къариблудха

Имам Къази Мегъаеда вичин хайи хуьруз - Гимридиз хтай кумазни халкъдиз эвер гана лагъана: «Халкъ, куьн халис мусурманар туш. Куьне пак шариатдин чIалахъ тушиз, пайгъамбарди эцигай къайдайриз муьтIуьгъ тахъана, гавуррихъ галаз алакьада аваз жуван тIвар къацIурна. За квез лугъуза: Урусри Дагъустандиз кIур гузмай къван квез генгвал несиб жедач: ракъини цаварин къваларикай магърумна куь никIер куда. Куьн тIветIер хьиз рекьиди, Халикъдин дувандин вахтунда куь язух я. Квез генгвални экуьвал, женнетдин кфетар ваь, жегеннеминди куьтягъ тежер азабар къисмет жеда.

Зун Аллагъди куьн азад авун паталди ракъурнавайди я. Гъавилий за Адан ва пайгъамбардин тIварцIихъай квез имансузрихъ галаз женгиниз эвер гузва. Урусрихъ, дин ва шариат рикIелай ракъурзавай вирибурухъ галаз гъазаватдиз экъечI!

Жуван ва жуван аялрин, кIвалерин гъайиф къемир, куьн уфтан жеда, гъахъ куь пата ава. Ни къулухъ чIугуртIа, адаз лянет хъурай, ам я и, яни а дуьньяда бахтлу жедач. Гъа и декьикадилаи чна жигъаддихъ кыл кутазава ва зун куь къази жезва.» (Окольничий Н.А. Мюридизм. Военный Сборник, 1859. №2).

Къази Мегъаеда диндин рекъай алим, хъсан женгчи, халкъ агудиз алакьдай кьегьал тир. Гъавилий чкадин агъалийри адаз Къази Маллани лугъудай. (Килиг: ЦГВИА. Ф. ВУА. Д.6512, л.15).

Халкъдиз эвер гайидалай къулухъ, 1831-йисан гатуз Къази Мегъаеда чеченар урусрин аксина женгиниз къарагъарна. Адан тIалабуналди чеченрин виридалайни чIехи хуьре - Герменчугъда 3 агъзур касди урусрин рехъ атIун патал гъазурвилер акуна. Абуруз куьмек гун патал Къази Мегъаеда Малла Агъмед кыле аваз балкIанрал алай 800 лезги Герменчугъдиз ракъурна. Идакай хабар къур генерал Вельяминова чеченрилайни лезгийрилай пудра чIехи къуватрив хуьр элкьурна юкъва туна. Дагъвийри эхирдал къван женг чIугъаз акурла, генералди артиллериядин куьмекдалди хуьр кукIварна. КIвалери цIай къуна. ЦIун кьене кузвай дагъвийри гъакI ятIани эхир нефесдалди чапхунчияр хуьруз ахъайнач.

Генерал Чичагован кайвани М.Н. Чичаговади 1889-йисуз Санкт-Петербургда чапдай акъудай вичин «Шамиль на Кавказе и в России» ктабда кхизвайвал, дагъвийрикай са касни урусриз муьтIуьгъ хъанач. 72 кас цIаяра кана чIух хъана. Лезгийрикай чпел хирер хъайи 6 кас сагъ амукъна, амайбур вири женгина кьегьалвилелди гьелек хъана.

Сагъ амукъайбурукай сад Малла Агъмед тир. Адан кьегьалвилер акур Къази Мегъаеда и жегьил лезгидал 400 касдикай туькIурнавай цIийи кIеретI ихтибарна. Гила Малла Агъмед генани четин женгериз гъазур хъана кланзавай. Гъа са вахтунда ада вичин хуьруьви Сулейман эфендидихъ галаз санал Шейх Мегъаеда Ярагъвидин къайгъуни чIугъазвай. Архивдин материалрай чир жезвайвал, а чIавуз Сулейман эфендиди 300 касдикай ибарат тир кIеретIдиз регъбервал гузвай. (Килиг: Арабские

рукописи Института Востоковедения АН СССР. Краткий каталог. М., 1986. Ч. II, с. 442. №9544, шифр: В 4167). Гъа инал лугъун хьи, абур кIеви дустар тир. Гъатта Малла Агъмедан, Сулейман эфендидин ва къубави Малла Мегъамедан тIварар кIеви дустар ва женгчияр хьиз урус генералрин рапортрани гъатнава. (Килиг: ЦГВИА. Ф. ВУА. Д.6550, л. 4-5).

Чеченистанда кыле фейи дяведилай къулухъ Къази Мегъаеда Шейх Мегъамед Ярагъвидин тIалабуналди Дагъустандин вири халкъар кIвачIел къарагъарун кьетIна. Ада кIвенкIвеч Гимридин ва маса хуьрерин агъалияр санал кIватIна вичин муаллимдин гафар абурув агакъарна: «Дуьньяда шумудни са дин, гьикъван халкъар ава. Абур вири чпин къанунриз амал авуналди, кIевелай чпин диндин чIалахъ яз яшамш жезва. Анжах чун хьтин мусурманар са куьнини чIалахъ туш. Христианрихъ «Евангелие», чувудрихъ «Талмуд», мусурманрихъ «Къуръан» ва шариат ава. Ингъе чаз шариат вуч загI ятIа чизвач. Вири дагъустанвияр, абурун сихилдай яз чунни бейгъушардай ичкияр хъуналди, угъривилелди, тарашуналди машгъул я. Чна са-сад тарашзава. Амма чаз чун тарашзавай чапхунчияр акъазвач. Ихътин крариз ва къанунсузвилериз рехъ тагун патал балкIанрал акъахна Аллагъдин рекъиз экъечI! Аллагъдин буйругъдалди ва куьмекдалди чи душманрихъ галаз женг

казские горы. Сборник сведений. Тифлис, 1869. Гл VI. с. 29).

И вакъиадилаи са къадар вахтар ала-тайла Къази Мегъаеда къвед лагъай гъилера Къубадиз вичин итимар ракъурнаи. Абуру яргунви Шихмегъамедан, цIехуьлви Гъажи Али Аскеран, куьсетви Селиман, хуьлуьхъви Гъажимегъамедан ва къубави Усманан кылив фена имамдин тIалабун и ксарив агакъарнай. Къази Мегъамедаз Къуба вилайтдин агъалияр кIвачел къарагъариз кланзавайди ван хъайила, Къафкъаздин сердер фельдмаршал И.Паскевича Куьредин гъаким Аслан хандивай муьридрин гьерекадиз регъбервал гузвай Шейх Мегъамед Ярагъви къуна Тифлидиз ракъурун тIалабна. Ханди жуьреба-жуьре багъна-яр гъиз адан эмир кылиз акъуднач. Гъавилий сердерди Дагъустанда авай урус къушунрин чIехидаз, генерал-адъютант П.Х.Грabbедиз эмир гана. Ам гзаф атIугъай ва къаддар кас тир. Генералди хаин ксарин куьмекдалди са шумуд йикъан кьене Шейх Мегъамед Ярагъви къуна ва ам къвалал чIехи конвой алаз Тифлидиз рекъе туна. Ингъе Гъажи Али Аскеран, яргунви Шихмегъамедан, ахцегъви Асваран кIеретIри урусрин аскерар цIехуьлвай 20-30 верс аралу хъайила абуруз басрух ганай ва Шейх Мегъамед Ярагъви азад авунай.

1830-йисан эвелра кыле фейи и вакъиа рикIел хтай Къази Мегъаеда гила, са йис алагдайлай къулухъ маса рехъ хкъяна. Ада Малла Агъмедавай урусриз хабар тежервал, дагъдин

рекъерайни тамарай тIуз Къуба вилайтдиз фин, кIеретI тамара чуьнуьхарна Гъажи Али Аскерахъ, Шихмегъамедахъ, Гъажимегъамедахъ галаз гуьруьшмиш хъун ва абурувай куьмек къачун тIалабна.

Имамдин тIалабун кылиз акъудун патал рекъе гъатай Малла Агъмедан кIеретI Самур дерада урусрин ротадал душуйш хъана. Ягъунар гагIунна. Инай са аскерни сагъ ахъайна кланзавачир. Абурун чIехибуру хабар къуртIа, иниз чIехи къушун ракъурдай. Са шумуд сятда кыле фейи дяведа аскерар вири телеф хъана. Малла Агъмедан яракълуйрикайни 20 кас кьена. Ада гел квадарун патал аскеррин мейитар тамун къалин чкадиз ялиз туна, ахпа вичин рекъиз давамна. Къве гъафте алагдайлай къулухъ Малла Агъмед агъзурдалай гзаф Къубадин лезгийрни галаз Гимридиз хтана. Ингъе Мегъамед Ярагъви ина авачир.

1831-йисан сентябрдиз гъазаватдиз къарагъай Чиркей хуьруьн агъалийри Ярагъви чпин чIехиди хкъянавай ва икъван гагъди лезги чилерал са шумудра урусрин гъвечIи кIеретIрихъ галаз женг чIугур ам гила сифте яз чIехи дяведик кыл кутаз мажбур хъанвай. Л.Богуславскиди кхъизвайвал, 1831-йисан октябрдин эхирра урусрин гзаф чIехи къушунди Казанише, Эрпели, Каранай ва Чиркей хуьрерал вегъена. Эхирни абуру Чиркей кьве патай элкьурна къуна. «Сулак вацIун чапла пата авай Чиркей муьтIуьгъарун патал иниз 2500 аскердикай, 500 атIудикай ва 22 тупуникай ибарат тир къушун гъанвай. Къушундин чIехиди генерал Панкратов тир.» (Богуславский Л. История Апшеронского полка. СПб. 1892. с. 142).

Са бязи чешмейра урусри Чиркейдиз ялнавай къушун Абшерон полкунин пуд батальондикай, егер полкунин кьве батальондикай, Куьредин полкуникай, атIуйрин ва артиллериядин кIеретIрикай ибарат тирди къалурнава. Гъар гьикI ятIани, са хуьруз икъван чIехи къушундив басрух гуналди урус генералриз вири дагъустанвийриз кичIерарна абур секинриз кланзавай.

Муьезффер МЕЛИКМАМЕДОВ
(Гуьгъ ама)

Халкъ вичин
къегьалралди чир жеда.

Лезги халкъдин мисал

Цийивилер
www.samurpress.net

Цийи кыллелай
туькIурзава

Регионар вилик тухунин Гьукуматдин Программатдин кьадавайвал, «Азерсуди» Хачмаз шегъер хъвадай цивди таъминардай ва канализациядин система гуьнгъуна

хутадай проектар кылиз акъудзава. И проектар 2030-йисалди шегъерда 47 агъзур агъалияр яшамш жедайди фикирда къуна туькIурнавайбур я. Идалай гъейри райондин Къобукъырагъы, Армудпадар, Къарачи, Къаракъурду, Куьгъне Хачмаз хуьрерин 10 агъзурдав агакъна агъалиярни хъвадай цивди таъминарда. Санлай и проекдикай 58 агъзур агъалийри менфят къачуда. Икъван гагъди 142,6 километрдин яргъивиле тухвана кланзавай гунгардин 76 километр эцигна куьтягънава. 2980 кIвал умуми гунгардик галкIурнава. 149 километрдин яргъивиле тухузвай канализациядин 107 километр гъазур я ва 5307 кIвалин хилер умуми хилерик акалнава.

Гуьмбетриз къайгъу къалурда

И йикъара Шеки ва адан тарихдин чка ЮНЕСКО-дин Умумдуьнья Ирсинин Сиягъдик кутун патал веревирдер авунва. И месэладихъ авсиятда Азербайжандин медениятдин ва туризмдин министрдин заместитель Севда Мамедалиевади талуьк Комитетдин Парижда кыле фейи 11-сессияда иштиракна ва герек тир документар вугана. Документар гъазурдайла маса улквейрин тежрибадикай менфят къачунва.

Шекидал къведалди, Ичеришегъер архитектурадин комплекс ва Къобустан къурух ЮНЕСКО-дин Умумдуьнья Ирсинин Сиягъдик кутунва. Сиягда гъатайдалай къулухъ Шекидин тарихдин гуьмбетриз генани хъсандиз къайгъу къалурда.

ЧIехи имарат

Лезги халкъдин кьегьал хва Имам Яралиева хайи эл патал кыле тухузвай крар гьисабна куьтягъ жеч. Дербент шегъердин регъбер хъайила ада шегъердал алай чIехи буржар вичин хуси такъатралди гьисабдай алудна. Вичин пулунихъ шегъердиз 31 миллион манатдин кьимет авай махсус техника къачуна. Дербентдин са парк ва кьве куьче къир цана туькIурна. Ада шегъердин къилин майдан цийи хъувун патал 7 миллион манат пул гана. Вичин хизандин такъатрин гьисабдай Дербентдивай яргъал мензилда шегъердай акъудзавай зирзибил гъялдай 11 миллион манатдин чка туькIурнава. Вири Дагъустанда и чкадин тай авач.

Имам Яралиева вичин 14 миллион манатдин такъатрихъ Дербентда Лезги театрдин вилик квай майдандал СтIал Сулейманаз чIехи гуьмбет эцигна. Гила ада СтIал Сулейманан райондин КIварчагърин хуьре чIехи спорткомплекс эцигзава. Ина неинки республикадин, гъакIни вири Россиядин чемпионатар тухудай мумкинвилер жеда. Гьукуматди тайинарнавай кьиметрай спорткомплексдин кьимет 40 миллион манатдила гзаф я. И чIехи имарат райондиз савкъват яз И.Яралиеван хизандин такъатрихъ эцигзава.

«САМУРДИН» 25 ИИС ЖЕЗВА

ВАН АВУНА

Играми редакция! «Самур» газетдин алатай тилитда чи хуьрера фад-фад дуьшуьш жезвай чкланвай квалериз талукь «Кьул туьхуьр мийир» твар ганвай макъала келдайла зун кьаггарди кьуна. Фикирри кьарсурна зун. Ингъе са кар ава хьи, девирди вичин татугай, алугай, зарул, сугьул суфатар кьалурначиртла, гьич са касни хайи кьулавай, хуьруьвай, ватандивай яргъа жедачир.

Советрин девирдин хьтин мажбури тир тайин кваллах, кар-кеспи авачиз хьайила, чара-мумкин атлай жегьил кьефле-килфетни квал-хуьр туна, гьал-агьвал хьсанарун патал чехи шегьериз физва... Гьар са инсанди, зи фикрдалди, вичин рикле пуд шейиниз гегьеншидиз чка гана кланда: дидедиз, Ватандиз ва жуван хизандиз.

Фикрет ХИДИРОВ,
шаир, Кцлар райондин Киригрин хуьр

«Самур» газетдин 26-ноябрдин тилитда чап хьанвай «Кьул туьхуьр мийир» макъалади заз кевелай тавсирна. Вучиз лагьайтла адай тлал квахьзавай. Квалер-кьар, хуьрер гадарна яргъариз физвай чи ватангьлийрин кагьалвилер себегъ яз дегиш жезвай чи хуьрерин акунрикай, абурун проблемайрикай ихтилатзавай авторди. И тлал тек чи хуьрерихъ галаз алакьалу туш, адан часпарар гегьенш я. Адахъ чи квахьзавай члалан, медениятдин, ацукьун-кьарагьунин тлал какахьнава.

Чаз акваз-такваз чи халкьдин адетар, чи жуввал, кьетенвал гьилий акъатзава. Гьавилий макъаладин гьар са гаф гьакьикъат я. Иллаки «Кьуьзубур жерг яна ацукьдай кимер ахквадач ваз хуьрера» гафари зи рикл тларна. Ким – са анжах кьуьзубур кватл жедай чка тушир. Ким – яшлу, акьуллу, такабурлу, вижданлу, кьени инсанрин кватлал тир. Чуру ниятрин инсанривай, абур кьуьзубур яз хьайитлани, анив агатиз жедачир. Жегьилар, адет яз, кимин патавай гьуьрметдив, са тлимил кьванни кичл галаз алатдай. Кимел агьсакьалри чи тарихдикай, кьагьриманрикай, алай аямдин кар алай меселайрикай, абур гьялуни рекьерикай, чи руьгьдин алемдикай, чи халкьдин жележгдикай ихтилатдай. Гьайиф хьи, кье гзаф жегьилриз ким вуч ятла чизвач.

Кьелемгьлидин и макъала вахтунда кхьенвайди, девирдив кьадайди, риклин гьарай ацланвайди я. Заз «Эй лезгиар, кьул хуьз эгечл» лугьуз халкьдиз эвер гузвай автордиз жуван разивал кьалурдиз кланзава.

Сефербег СЕФЕРБЕГОВ,
духтур, Баку

ЧІАЛ ЧИРИН

Играми редакция! Заз фадлай жувак кьалабулух кутазвай са месэладикай лугьуз кланзава. Алай вахтунда чун вири татугай девирдин хура гьатна физва. Ада чун вичиз кландайвал атлугмарзава, вичин татугайвилер чал илитзава. Девирди чун гьиниз тухузватла садазни чизвач. Ихьтин какахьай аямда чна жуван лезгивилин кьилин лишанрикай сад тир лезги члал кьадарзава. Квале, хуьре, гьинал чун чахъ галаз рахаз хьайитлани, чна чи члалаз, ам гуьнгьуна туна рахуниз гьич яб хгузмач.

Чаз чун лезги яз амуькна кланзаватла, жуван хайи члал хьсандиз чир хьана кланзава, адан михьвал хвена кланзава. И карда чаз члалан курсарини мукьувай куьмек гуда. Са вахтунда «Самур» газетдин редакцияди ихьтин курсар тешкилнай ва ада хьсан нетижадални гьанай. Вучиз ятлани гуьгьуьнлай курсарин кваллах акваз хьана. Играми редакция, жечни члалан курсар цийи кьилелай арадал хкайтла? Хайи члал дериндай чириз кланзавай келдайбурни тлимил авач. Виликай кьезмай йисуз куьне и месэла гуьнгьуна хтунайтла, чи рикляй жедай.

Камал МАГЬМУДОВ,
Кьуба район

**Рехъ яргьал хьайитлани,
дуьзди хьурай.**

Лезги халкьдин мисал

ВИРИДА КУЬМЕК ГУН

■ Цуд йис я за ара датлана «Самур» газет кьачуз. За газетдин гьар тилит царни тутуна келзава. Авайвал лугьун, ам алай аямдин информациядин вилик жергейра авай такьат, хайи члал хуьзвай кьудратлу алат я. Алай вахтунда заз чи лезги газетринни журналрин арада лезги члал хуьник «Самур» газет кьван пай кутазвай кьвед лагьай ихьтин такьат чизвач. Агъзур йисара арадал атанвай жуван хайи члал хуьн ва ам алуькьзавай несилрал агакьарун патал газетди тухузвай кваллах лугьуз тежедай кьван зурбади я. Лезги члал вилик тухуник газетди гьихьтин пай кутазватла чир хьун патал адан чинра дуьшуьш жезвай «Дидед члал гьич гьалда ава?», «Диде гьарай, дидед члал гьарай», «Члалан михьвал хуьн», «Члал кьацур мийир», «Чи гафар», «Чидачтла - чира» хьтин рубрикайриз

вил вегьен бес я.

Бес газетди гьа са вахтунда икьван гагьди чаз тийижир тарихар винел акьудун патални гзаф чехи крар кьилиз акьудзавачни? Килиг садра

Газетди халкьдин члал хуьда, тарихар чирда, меслят гуда, руьгь кутада. Гьавилий милли члал акъатзавай газетдиз гьар са касди куьмек гана кланзава.

Гьажибег Гьажибегов

эхиримжи йисара ада «Архивдин геле аваз», «Чи тарихар», «Машгур лезгиар», «Кьез чидани?» рубрикайрик кваз шумудни са лезги кьагьриманар винел акьуднаватла. Газетди гьаклини

чи медениятдикай, эдебиятдикай, харусенятдикай, адетрикай чапзавай макъалаяр тай авачирбур я.

Гьайиф хьи, икьван метлебул макъалайривди, жуьреба-жуьре хабарривди ацлана акъатзавай «Самур» чав вацра садра агакьзава. Чи республикадай кьеце пагазни сейли хьанвай и газет гьафтеда садра акьудиз хьанайтла, вуч хьсан тир. Мегер чахъ мумкинвилер авай лезгиар тлимил авани? Абуру газетдиз вучиз куьмек гузвач? Йиса садра цувад манат гана газет кхьин тавурла чун гьихьтин лезгиар хьурай? Стхаяр, вахар, гьич тахьайтла «Самурдин» 25 йисан юбилей алуькьзавай алай вахтунда чна газет кхьиникай хьсандиз фагьум ийин. Адаз вирида сад хьиз куьмек гун.

Агьмед САИДОВ,
Баку

ЧИРВИЛЕРИН ЧЕШМЕ

■ Зун «Самур» газет аял члаварилай инихъ келзавайбурукай сад я. Зи диде Литвадай, буба Кьуба райондин Дигагь хуьрай я. Диде урус, буба лезги яз за Кцлар шегьердин урус мектебда келна. Заз гьам урус члал, гьамни лезги члал хьсандиз чир хьана.

Са гафни авачиз, Кцларин юкьван мектебда чаз лезги члалан тарсар гузвай. Ам дериндай чируни карда заз гьам жуван муаллимри, гьамни «Самур» газетди мукьувай куьмек гана. За газетдин «Ик лугьумир, ик лагь» рубрикадик кваз гузвай материалрикай гегьеншидиз менфят кьачузвай. За газетдин макъалаяр ван алаз келдайла

зи чехи буба ва баде пагь атлана амуькьдай. «Ягь, ваз лезги члал икьван хьсандиз келун гьинай чир хьана?» - лугьудай абуру. Гьа и карди захъ генани дамах кутадай ва зун хайи члал мадни хьсандиз чириз алахьдай.

За юкьван мектебда келдайла «Самурди» закай макъала чапнай. Гуьгьуьнлай газетдин чинриз за ракуьрай чарарни акъатнай. Заз вад члал - лезги, азербайжан, урус, литов ва ингилис члалар хьсандиз чиди. Вучиз лагьайтла зун Азербайжанда хьиз, Литвадани яшамаш хьана. Гила за Англияда кваллахзава. Уьмуьрди инсандиз гьихьтин вакьинар бахш-

датла ништа. Са вахтунда кьарибулхда кваллахда лагьана зи акьулдизни кьведачир. Са гафни авачиз, са мус ятлани зун жуван ватандиз хкведа. Авайвал лугьун, яргьал уьлкведа лезги ктабар, гьаклини «Самур» газетдин сайт зи сирдашар я. Зун паталди «Самур» чирвилерин чешме я.

Вичин 25 йисан юбилей алуькьзавай и йикъара за газетдин коллективдиз цийи агалкьунар тлалабзава. «Самурди» шаддаказ вичин 25 йисан, ахпа 50 ва 100, гьабурлауни гзаф йисар тамам хьунин юбилеяр кьейд авурай.

Эмил ГУЬЛИЕВ,
Лондон шегьер

ТІАЛАБУНАР

■ Играми редакция! Газетдин алатай тилитдиз акъатай «Самур» хуьн виклеговал я» макъала зи рикляй хьана. Гьакьикъатдани алай девирда газет хуьн виклеговал я ва чна вирида и кардик кьуьн кутуна кланзава. За фагьумзавайвал, и кар паталди виликай кьезмай йисан сифте йикъарилай газетда «Самур» гьар са лезги хизандиз» кампания кьиле тухванайтла хьсан жедай. Кьуй вич лезги я лугьузвай гьар са касди и кампаниядик кьил кутурай.

Мегьамед ИСМАИЛОВ,
Исмаиллы район

Алай йисан майдин вацра Стлал Сулейманан районда «Самур» газетдин коллективдихъ галаз кьиле фейи гуьруьш чи рикелай алатзавач. Гьикьван хьсан, гьикьван метлебу

гуьруьш тир. Чаз анал газетдин агалкьунар, четинвилер генани хьсандиз чир хьана.

Гуьруьшдилай кьулухъ «Самурди» чи райондикай кьве чин гана. Авайвал лугьун, заз хьиз чи райондин келдайбурузни а макъалайрикай гзаф хуш атана.

Играми редакция! Виликай кьезмай 2017-йисузни ихьтин гуьруьшар давамарнайтла хьсан жедай. Тек чи районда ваъ, Кьиблепатан Дагьустандин вири лезги района. Гьаклини чна кьевай «Лезги района» рубрикадик кваз макъалаяр гун давамарун тлалабзава.

Жасмина АСКЕРОВА,
Дагьустан Республикадин
Стлал Сулейманан район

Са вахтунда «Самур» газетдиз «Чи хуьрер» ва «Тебиат диде я»

рубрикайрик кваз макъалаяр фад-фад акъатдай. Эхиримжи са кьве йисан кьене ихьтин макъалаяр тлимил чап жезва. Зи рикел хьсандиз алама, Седакьет Керимовадин Азербайжандин лезги хуьрерикай, Муьзеффер Меликмамедован Самурдин тамарикай кхьей макъалаяр гьилий-гьилиз фидай.

Кьенин юкьуз и месэлаяр генани актуал хьанва. Чи хуьрер, тамар, Тебиат кьвердавай мадни пара барбатл жезва. Исятда чун жуван хайи члал хьиз, чи хуьрер ва чи тебиатни хуьз алахьна кланзава. Чна редакциядин кваллахдарривай жележгдани и месэлайриз кевелай фикир гун тлалабзава.

Ирфан ГЬАМИДОВ,
Дагьустан Республикадин
Мегьарамдуьруьн район

ДАГУСТАН ДА

БАРКАЛЛАГЪ!

Алай йисан 8-ноябрдиз Магъачкъалада, М.Горькийдин т'варунихъ галай Урусрин драмтеатрдин ч'ехи залда Дагъустандин халкъдин шаир Юсуп Хаппалаеван 100 йис тамам хъуниз талукъарнавай мярекат кьиле фена. Ана республикадин кьил Рамазан Абдулатипова, Халкъдин Собранидин Седри Хизри Шихсаидова, медениятдин министр Зарема Бутаевади, гьукуматдин къуллугъчийри, медениятдин, харусенятдин, илимдин, маарифдин векилри иштиракна.

Юбилейдин мярекатдин сергъятра аваз Юсуп Хаппалаеван т'варунихъ галай фондуни республикадин алакьунар авай жегъил шаирив премияр вахкана. Шад жедай кар ам я хъи, "Литература" номинациядай сад лагъай премиядиз (150 агъзур рубль) Дагъустандин Гьукуматдин Университетдин студент, вичихъ алакьунар авай жегъил лезги шаир Владик Батманов лайихлу хъана.

ГУРЛУЗ КЪИЛЕ ФЕНА

И йикъара Дагъустандин Белиж поселокдин "Элита" имаратда манидар ва журналист Къагъриман Ибрагъимован 60 йисан юбилейдин мярекат кьиле фена.

Къурагъ райондин Хпезрин хуьрай тир, Дербентдин музыкадин училище къутягъай Къ.Ибрагъимова Лезги театрда, Белиждин гимназияда К'валахна, аялрин къуьлердай ансамблдиз регъбервал гана. 16 йисуз "Ким" ансамблдин регъбер ва солист яз К'валахна. Дагъустандин Гьукуматдин Университетдин тарихдин факультетни акъалт'арна.

Ам 300-дав агакьна манийрин автор я. Республикадин телерадиодин къзизилдин фондуна адан 50-дав агакьна манияр гъатнава. 1995-йисуз ада вичин манийрин "К'анда вун" т'вар алаз сифте ктаб акъудна. 10-йисуз Хив райондин Щийи Фригърин хуьруьн харусенятдин мектебдин директорвиле К'валахай Къагъриман "Музыка милли мектебда" т'вар алаз 4-8-синифар патал кхъенвай кьве ктабдин автор я.

риКера ялав туна.

Ада музыкада жегъил, бажарагълу ксаризни рехъ ачухна. Межлисра чи жегъилри ийизвай усал къуьлер акурла, Къагъримана пешекар Сефербегов Сефербегахъ галаз Белижда "Кард" т'вар алаз аялрин къуьлердай ансамбль арадал гъана. Гъа са вахтунда абуру ихътин ансамблар Самурда, Щийи Фригъдал, Мегъарамдхуьрени тешкилна ва п'уд йисан вахтунда вишералди гадайризни рушариз "Лезгинкадал", "Кавхадал" къуьлер ийиз чирна.

Шагъабудин Шабатова "Лезги газетдин" патай кхъенвай маналу гафар К'елна. Сейфулагъ Исакъова Къагъриман хътин хъиз ва амай веледриз халкъдин адетриз, бубайрин крализ вафалувал къалурдай тербия, бажарагъ ачухардай мумкинвилер гайи Мелик бубани Щийиварз диде рик'ел хкана.

Ст'ал Сулейманан райондин кьил Нариман Абдулмуталибова юбилярди ч'угъвазвай зегъмет кьейдна ва гьукуматдин идарайри Къагъриман Ибрагъимован крализ, алакьунриз геле кутугай къимет ганвачирди кьейдна.

Межлис иер лезги манийралди давам хъана. Эхирдай юбилярди вичин К'вачел атай вирибуруз рик'ин сидкъидай сагърай лагъана.

АйнуР БАЙБУЛАТОВА

КЪЕТИЕН ВАКЪИЯ

Т'вар-ван авай алим, шумудни са монографияйрин, илимдин макъалайрин ва очеркдин, чи эдебиятдин тарихдиз талукъ къиметлу ктабрин автор профессор Гъажи Гашарован эхиримжи йисарин зегъметдин бегъер тир «Лезги шииратдин жавагъиррин хазинадай» ктаб чи руьгъдин медениятдин тарихда къет'ен вакъи я лугъуз жеда.

Лезги эдебиятдин тамам ирс к'ват'на къайдадиз гъун патал лугъуз тежедай къван ч'ехи зегъметар ч'угъвазвай, к'елдайбурув «Лезгийрин ашукърин шиират ва литература», «Лезги литературадан тарих», «Лезги эдебият: тарих ва алай девир», «Руьгъдин кук'ушар муьт'угъгайбуру», «Лезги эдебиятдин тарих» хътин тай авачир ктабар агакъарнавай алимдин щийи ктабда VII виш йисалай эгеч'ина, XXI виш йисан сифте кьилералди лезги шииратди ат'ланвай рехъ къалурнава, а девиррин шаиррин уьмуьрдикай малуматар ва абурун шииррин чешнеяр ганва.

А в т о р д и кхъизвайвал, «и ктаб я антология туш, я хрестоматия, ам шииратдал, шикиллу гафунал рик' алай в а т а н э г ъ л и й р и з тек лифзавай лезги халкъдин руьгъдин ивирав я.» Гъа са вахтунда авторди лезги шииратдин вири патарихъай туьк'вей ва тамам антология акъудун чи халкъдин вилик акъвазнавай важиблу мес'алайрикай сад тирди къалурнава.

Ктабда профессор Гъажи Гашарован уьмуьрдинни яратмишунрин рекъикай филологиядин илимрин кандидат, шаир Азиз Мирзебегова кхъенвай «Руьгъдин хазинайрин геле авай алим» очеркни гъатнава.

«САМУР»

Жуван халкъдиз къуллугъ авун бахтлувал я. Халкъди ихътин ксар рик'елай ракъурдач.

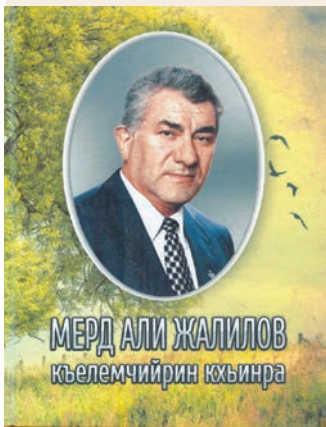
Алкьадар Гъасан

1994-йисуз адаз Дагъустандин искусствойрин лайихлу К'валахдар лагъай гьуьрметдин т'вар гана.

Юбиляр тебрикиз Дагъустан Республикадин Халкъдин Собранидин жавабдар К'валахдар Сейфулагъ Исакъов, Ст'ал Сулейманан райондин кьил Нариман Абдулмуталибов, Лезги театрдин кьилин режиссер Мирзебег Мирзебегов, Ст'ал Сулейманан ва Мегъарамдхуьруьн районрин медениятдин идарайрин кьиле авай Майрудин Бабаханов, Эседуллагъ Селимов, шаир, журналист Шагъабудин Шабатов, Дагъустандин халкъдин артистар Фаризат Зейналова, Бесханум Гуьлмегъамедова ва масабур атанвай.

Юбилярдин ч'ехи стха Нариман Ибрагъимоваз гаф гайила ада лагъана: «Къагъримана лезги музыкадин, манидин щийи чин ачухна. Милли манидив щийи ва маналу, яб акалзавайбурун руьгъ хкаждай тегъерда ван ийиз туна. 1985-2000-йисара гъевескар композитордин п'удралди манияр лезги "хитриз" элкъвена. Къагъримана лезги манидив ватанпересвилеин тема гъана. "Шарвили", "Гъажи Давуд", "Ст'ал Сулейман", "Лезгинка", "Ярагъ Мегъамед" манийри жегъил несилрин

МЕРД АЛИДИЗ БАХШНАВА

И мукъвара Магъачкъалада чапдай акъатнавай «Мерд Али Жалилов кьелемчийрин кхъинра» ктаб вичин т'варц'елайни акъазвайвал, чи т'вар-ван авай кьелемгъли, шаир, публицист ва таржумачидиз талукъарнава. Мерд Алидикай ва адан чара-чара эсеррикай алимри, шаирри, публицистри, муаллимри кхъенвай макъалайрикай, кьейдерикай, адаз бахшнавай шииррикай туьк'уьрнавай и ктабдин редактор Даир Бейбалаев я.

Кхъирагдин ирс чирун, адаз къимет гун патал ихътин ктабар хъсан чешне я. Санал к'ват'навай чара-чара авторрин фикирри Мерд Алидин руьгъ ва къамат, адан эсеррин къет'енвилер къат'удай мумкинвал гузва. Им шаир-публицистдин ирс квахъ тавун патал авунвай карни я. Ктабдикай мектебра, колледжра, вузра хайи ч'ал ва эдебият чирун патал менфят къачуз жеда.

«САМУР»

РИК'ЕЛАЙ ТЕФФИР МЯРЕКАТ

Эдебиятдал рик' алай ксари чпин уьмуьрда садра хъайит'лани халкъдин арада т'вар-ван авай шаир акун ва адав кьве келима рахун ч'ехи бахтунай гъисабда. Гъа ихътин гуьруьшдихъ щигел тир студентрин теклифдалди Дагъустандин Гьукуматдин Университетдин филологиядин факультетдиз лезги халкъдин рик' алай ч'алан устад, шаир Седакъет Керимова мугъман хъана.

Шаир мукъувай акун студентриз таъсирна, гуьруьшди абурук руьгъ кутуна.

Сифте гаф университетдин профессор, литературовед, фольклорист Гъажи Гашарова къачуна. Алимди С.Керимовандин лезги, урус ва азербайжан ч'аларал къадалай гзаф шииррин к'ват'алар, прозадин ктабар чап хъанвайди ва ада чи милли эдебиятда ч'ехи чка къунвайди кьейдна.

Ахпа Гъажи муаллимди гаф мугъмандиз гана. Шаирди вичин уьмуьрдикай, шииратдиз атуникай ва вичин къисметдиз акъатай четинвилерикай марагълу ихтилатар авуна. Ада вичиз гайи вири суалриз михъи лезги ч'алан верцивал хвена жавабар гана.

Жегъилрин чирвал мадни артух хъун паталди Гъажи Гашарова мугъмандивай 20 йисуз ара дат'ана Бакуда акъудзавай «Самур» газетдин гъаларикай, гъак'ини «Сувар»

ансамбль гьик' хъана арадал атайди ят'ла ихтилат авун т'лалабна.

Шаирди гзаф марагълу, рик'ин деринра гъатдай жавабар гана. 4-курсунин студентка Марина Ибрагъимовади С.Керимовандин «Чун лекъер я» т'вар алай шиир фасагъатдаказ К'елна ва авторди адан т'лалабуналди а шиир гьик' арадал атанат'ла ихтилатна.

Гуьруьшдиз жегъил алим, филологиядин илимрин кандидат, доцент Наида Султанмурадованин атанвай. Мярекат кьиле физвайдакай хабар хъана атай РАН-дин ДНЦ-дин къуллугъчи, филологиядин илимрин доктор Фаида Гъаниевади шаирдин кьелемдикай хкатнавай эсерриз ч'ехи къимет гана ва ихътин гуьруьш кьиле фини чи милли эдебиятдин хийирдиз къуллугъзавайди кьейдна.

Мярекат ч'алал ва эдебиятдал машгъул тир филологриз пак тир шегъре рехъ жагъурунриз, руьгъда лезгивал хуьниз, бубайрин ирсинин ирссагъибар хуьниз ва адетриз дат'ана вафалувал хуьниз хас тир насигъатралди, меслятралди тафаватлу хъана.

Кьве сятдин кьене кьиле фейи гуьруьш и щарарин авторди филологиядин факультетдин студентрин «гъарайдиз» гъай гана, яргъал мензилар ат'ана мугъман хъайи шаирдиз пара къадар сагърай лугъуналди ва профессор Гъажи Гашарова гележегда ихътин гуьруьшар мадни хъжедайди кьейд авунуналди кьилиз акъатна.

Владик БАТМАНОВ,
Дагъустандин Гьукуматдин Университетдин филологиядин факультетдин 4-курсунин студент

ЗАГАДКИ ИСТОРИИ

Народы мира

Несмотря на старания историков и этнографов, история этих народов до сих пор хранит свои загадки.

Майя

Мы не знаем ни происхождения народа майя, ни того, куда он исчез. Одни ученые возводят корни майя к легендарным атлантам, другие считают, что их предками были египтяне. Майя создали эффективную систему земледелия, имели глубокие знания в области астрономии. Календарь, разработанный майя, использовали и другие народы Центральной Америки. Ими применялась иероглифическая система письма, частично расшифрованная. Майянская цивилизация была очень развитой, но к моменту прибытия конкистадоров находилась в глубоком упадке, а сами майя словно растворились в истории.

Лапландцы

Лапландцев также называют саамами и лопарями. Возраст этого этноса насчитывает не менее 5000 лет. Ученые до сих пор спорят, кто такие лапландцы и откуда они пришли. Одни считают этот народ монголоидным, другие доказывают, что лапландцы - палеоевропейцы. Язык саамов относят к финно-угорским языкам, но у лапландцев 10 диалектов саамского языка, которые настолько отличаются друг от друга, что могут называться самостоятельными. Это даже затрудняет общение одних лапландцев с другими.

Парсы

Парсы - этноконфессиональная группа последователей зороастризма в Южной Азии, имеющая иранское происхождение.

Численность ее сейчас составляет менее 130 тысяч человек. Парсы имеют собственные храмы и так называемые «башни молчания», где, чтобы не осквернить священные стихии (земля, огонь, вода), хоронят мертвых (трупы склевывают грифы). Парсов часто сравнивают с евреями, они также вынужденно оставили свою родину и дотошны в вопросах соблюдения культов. «Иранская лига» в Индии начала XX века пропагандировала возвращение парси на родину, напоминая сионизм евреев.

Этруски

Древний народ этрусков неожиданно возник в человеческой истории, но также внезапно в ней растворился. По мнению археологов, этруски заселяли северо-западную часть Апеннинского полуострова и создали там довольно развитую цивилизацию. Именно этруски основали на территории Италии первые города. Историки также считают, что римские цифры можно также называть этрускими. Неизвестно, куда этруски исчезли. По одной из версий, они переселились на восток и стали родоначальниками славянского этноса. Некоторые ученые утверждают, что этрусский язык по своей структуре очень близок к славянским

Мы в самом прямом смысле являемся терпящими кораблекрушение пассажирами на обреченной планете.

Н.Винер

Хетты

Хеттская держава была одной из самых влиятельных сил на геополитической карте Древнего мира. Здесь появилась первая конституция, хетты первыми использовали боевые колесницы и почитали двуглавого орла. Но сведения о хеттах по-прежнему обрывочны. В их «таблицах о мужественных деяниях» царей много пометок «на следующий год», но год отчета неизвестен. Остается открытым вопрос: куда исчезли хетты? Иоганн Леман в своей книге «Хетты. Народ тысячи богов» приводит версию того, что хетты ушли на север, где ассимилировались с германскими племенами. Но это только версия.

Баски

Возраст, происхождение и язык басков - одна из главных загадок современной истории. Баскский язык - эускара, считается единственным реликтовым доиндоевропейским языком, не относящимся ни к одной существующей ныне языковой

семье. Что касается генетики, то согласно исследованию, проведенному в 2012 году National Geographic Society, все баски содержат набор генов, существенно отличающий их от других окружающих их народов.

Хазары

О хазарах много писали соседние народы, но сами они практически не оставили о себе сведений. Насколько неожиданно хазары появились на исторической сцене, настолько же внезапно они с нее сошли. У историков до сих пор нет ни достаточных археологических данных о том, что из себя представляла Хазария, ни понимания того, на каком языке хазары говорили. Неизвестно и то, куда они в итоге исчезли. Версий множество. Ясности нет.

Сарматы

Сарматы - один из самых загадочных народов в мировой истории. Геродот называл их «ящероголовыми», Ломоносов считал, что от сарматов произошли славяне, а польская шляхта называла себя их прямыми потомками. Сарматы оставили массу загадок. У них, вероятно, был матриархат. Некоторые ученые ведут от сарматов корни русского кокошника. Среди них был распространен обычай искусственной деформации черепа, благодаря которой голова человека приобретала форму вытянутого яйца.

Шумеры

Шумеры - самый интересный и по-прежнему один из самых загадочных народов Древнего мира. Мы не знаем ни того, откуда они появились, ни того, какой языковой семье принадлежал их язык. Большое количество

омонимов позволяет предположить, что он был тоновым (как, например, современный китайский), а значит, смысл сказанного часто зависел от интонации. Шумеры были одним из наиболее продвинутых народов своего времени, они первые на всем Ближнем Востоке начали использовать колесо, создали ирригационную систему, изобрели уникальную письменность, а познания шумеров в математике и астрономии поражают до сих пор.

Халдеи

Халдеи - это семито-арамейский народ, проживавший в конце II - начале I тыс. до н.э. на территории Южной и Средней Месопотамии. В 626-538 годах до н.э. в

Вавилоне правила халдейская династия, основавшая Нововавилонское царство. Халдеи были народом, который до сих пор ассоциируется с магией и астрологией. В Древней Греции и Древнем Риме халдеями называли жрецов и гадателей вавилонского происхождения. Халдеи делали предсказания Александру Македонскому и его наследникам Антигону и Селевку.

Гуанчи

Гуанчи - аборигены Тенерифе. Тайна того, как они оказались на Канарских островах, до сих пор не разгадана, поскольку они не имели флота и не обладали навыками мореплавания. Их антропологический тип не соответствовал широтам, где они обитали. Споры вызывают и прямоугольные пирамиды на острове Тенерифе, подобные пирамидам майя и ацтеков в Мексике. Неизвестно ни время их постройки, ни цель, с которой они возводились.

Подготовил к печати
Нураддин АЛХАСРИН

ПРЕДСМЕРТНЫЕ СЛОВА ЗНАМЕНИТЫХ ЛЮДЕЙ

- Императрица Елизавета Петровна крайне удивила лекарей, когда за полминуты до смерти поднялась на подушках и, как всегда, грозно, спросила: «Я что, все еще жива?!». Но, не успели врачи испугаться, как все исправилось само собой.
- Композитор Эдвард Григ: «Ну что ж, если это неизбежно...».
- Павлов: «Академик Павлов занят. Он умирает».
- Знаменитый натуралист Ласепед отдал распоряжение сыну: «Шарль, напиши крупными буквами слово КОНЕЦ в конце моей рукописи».
- Физик Гей-Люссак: «Жаль уходить в такой интересный момент».
- Писательница Гертруда Стайн: «В чем вопрос? В чем вопрос? Если нет вопроса, то нет и ответа»

- Виктор Гюго: «Я вижу черный свет...».
- Джордж Байрон: «Ну, я пошел спать».
- Людовик XIV кричал на домочадцев: «Что вы ревете? Думали, я бессмертен?»
- «Подождите минуточку». Это сказал Папа Римский Александр VI. Все так и сделали, но, увы - ничего не получилось, папа все-таки скончался.
- Еврипид, который, по слухам, был просто в ужасе от близкой кончины, на вопрос, чего может бояться в смерти такой великий философ, ответил: «Того, что я ничего не знаю».
- Умирая, Бальзак вспоминал одного из персонажей своих рассказов, опытного врача Бианшона: «Он бы меня спас...».
- Петр Ильич Чайковский: «Надежда!.. Надежда! Надежда!.. Проклятая!»

- Философ Иммануил Кант произнес перед самой смертью всего одно слово: «Достаточно».
- Один из братьев-кинематографистов, 92-летний О. Люмьер: «Моя пленка кончается».
- Надежда Манделштам - своей сиделке: «Да ты не бойся».
- Сомерсет Моэм: «Умирать - скучное занятие. Никогда этим не занимайтесь!».
- Генрих Гейне: «Господь меня простит! Это его работа».
- Иван Сергеевич Тургенев на смертном одре изрек странное: «Прощайте, мои милые, мои белесоватые...».
- Оскар Уайльд, умиравший в гостиничном номере, оглядел угасающим взором безвкусные обои на стенах и вздохнул: «Они меня убивают. Кому-то из нас придется уйти». Ушел он. Обои остались.

“САМУР ДИН” МЕКТЕБ

Чешне къачу

КЪЕГЪАЛ

Дуьньяда къегъалвилiz гъа-миша вахт ва чка жагъида. Ада яшдизни килигдич. За квез вичикай ихтилатзавай жегъилдин уьмуьрдини икI тирди тесгикъарзава.

Редакциядиз са жегъил атанвай. «Самур» зи рикI алай газет я. Адан коллективдихъ галаз таниш хъун зи мурад тир», - лагъана ада хвешиз-хвешиз. ГъвечИ-чехид чидай и къени къилихрин гададин савадлувал адан акъуллу ихтилатрай чир жезвай. Ам адетдин жегъилрикай туширди гъасятда къатгана за. Исмаиллы райондин тарихда сифте яз 615 балл къатгана Азербайжандин НафтIадинни Санайидин Университетдик эчекIнава лугъуз ваь. Дамах гъачиз, чина хъвер аваз рахазва лугъузни ваь. Зегъметдал лигим хъанва лугъуз!

Асим Алисултанов Исмаиллы райондин Къалажух хуьре дидедиз хъана. Адахъ вичелай чIехи пуд стхани са вах ава. Абурукай садани юкъван мектеб куьтягъайдалай гуйгъуьниз къелун давамарнавач. Асиман лагъайтIа аял чIаваалай къелунал рикI алай. Къунши Жангъу хуьре 7 синиф акъалтIарай ам вири райондиз сейли тир Сумагъаллы хуьре къелун давамардай фикирдал атана. Инин муаллими аялриз рикI алаз тарс гузвайди, гъар йисуз инай гъафбур чIехи баллар къатгана институтрик эчекIзавайди ван хъанвай гададиз.

Адан буба, Бакуда нафтIадин мяденра къвалахиз, четинвилелди ризкъи къазанмишиз хизан хуьзвай Мегъман чIалал атана:

- Чан бала, язух тушни ви? 7 йисуз

Жангъудиз физ-хтана вун. Анаг гена са акъван яргъа тушир. Гила 3 йисузни Сумагъаллыдин рекъе жедани? Инай аниз 8 километр я. Гъар юкъуз 16 километрдин

Жегъилвилин къадир хъайитIа, уьмуьрни мет-леблуди жада.

СтIал Сулейман

рехъ жезва. Къуьд ава, гад ава. Чуьлдин вагъши гъайванрал дуьшуьш хъун ава.

- Ана хъсан муаллимар ава. Четинвилериз за таб гуда, - жаваб гана Асима.

Гъар юкъуз Къалажух хуьрай Сумагъаллыдиз физ-хквезвай, къелунал рикI алай гададин тарифар вириниз чIлана. Гъафтеда къудра ада и рехъ гъар юкъуз къведра къетIзавай - нисинлай къулухъ алава чирвилер къачузвай ада.

Йикъа 32 километрдин рехъ атIузвай и гададал муаллимирини, синифдин юлдашрини дамахзавай.

Ада 615 балл къатгана лагъай хабар ван хъайила 3 хуьруьн - Къалажух, Жангъу ва Сумагъаллыдин жемьтри вирида сад хъиз лагъана:

- Гъалал хъурай вичиз! Икъван зегъметдал рикI алай, икъван къени жегъил акунач чаз!

Асима лагъайтIа, вичин агалкъунар Сумагъаллыдин муаллимирин гъунар я лугъузва. Арзу Мирзеева, Фуад Халилов, Арзуман Керимов ва маса муаллимар хъаначиртIа, вичивай акъван баллар къатI жедачир лугъузва.

Эхъ, икI тирди чазни чизва. ТахъайтIа алай йисуз и мектеб акъалтIарай 9 аялдикай 6 институтрик эчекIдичир. Тек Педагогикадин университетдиз гъа са синифдай 3 руш - Айтаж, Хейле ва Бегърузе къабул хъанва.

Эхиримжи йисара и мектебдин суракъар яргъариз акъатнава. Ам тек Исмаиллы райондин ваь, гъакIни республикадин виридалайни хъсан мектебрин жергедик акатнава. И агалкъунрик мектебдин коллективдин чIехи пай ква.

Чна Сумагъаллы мектебдин вири муаллимириз чIехи агалкъунар тIалабзава. Девирдин четинвилериз килиг тавуна муаллимдин тIвар вине къазвай, халкъдин веледар савадлу авун патал чан эцигзавай квез баркаллагъ! Чна квелди дамахзава. Къун хътин инсанар аватIа Асим хътин къегъаларни гъаф жада чахъ.

С.КЕРИМОВА

Чирвал дамахни я, даяхни.

Лезги халкъдин мисал

Хъана къван, хъанач къван Мислимагни Узнифат тIварар алай къве вах. Бубади вахар чIехи хъайила арада мидявал гъат тавурай лагъана абуруз къведазни сад хътин къвалер эцигна ганай. Мислимата йифиз-юкъуз къвалахна вичин къил хуьдай, бубади гайи къвал генани гуьнгъуьна хутаз алахъдай. Алакъ тийир кар авачир адалай. ЧИжре хъиз датIана къвалахзавайвилей кандуярни ацIана жадай Мислимаган. Заха я лугъуз адан къвалей мугъманар кими жедачир, вичелай алакъдай хъсанвилер рикIин сидкъидай ийидай ада вирибуруз. Къени къилихар, верцIи мез авай ам гъаф къандай хуьруьнбуруз.

Гъа и крар акваз Узнифатавай эхиз жедачир. Пехилвиле адан рикIе муг авунвай. Квелинвиле тIушуннаватIани вич тахсирлу яз аквадичир адаз.

Мез къацу хъархъар къван туькъуьл тир Узнифатан, гъавилей адав садани къил къадачир.

Мислимата вахаз куьмек гуз алахъдай, ингъе пехил Узнифатаз ам аквадай вил авачир. Садра Узнифатаз дакIардай картуфр и в ацIанвай ш е ш е лар ламрал эцигна хквезвай Мислимаг акуна:

- Вун гъинай хквезва?- жузуна Узнифата вахавай.

- Салай. Килиг садра, вуна гадарай «ктIай» картуфри гъикъван бегъер ганагIа! Ваз цаз къандачир. Са пай види я. Ша, къахчу.

Узнифатак хъел акатна, вичи-вичиз фикирна: «Авай бахт аку тIун! КтIай картуфрини галаз бегъер гузва адан гъилик».

Фена пехил Узнифат Кус-

кафтардин патав, тамуз. «Вахан бахтунин чарх муькуь патахъ элкъуьра», - лагъана тIалабна ада Кускафтардивай, тупIук галай тупIални хкудна гана адаз.

Кускафтарди адаз лагъана:

КЪВЕ ВАХ

МАХ

- Пака вахахъ галаз санал амай картуфар хкудиз вач. Чиликай къве сандух жагъида квез. Абурукай сад хъсанвилерив, муькуьди писвилерив

ацIанва. КIарасдин цIуру, патар алатнавай сандух жуваз къачу, иер, цIийи, гимишдин рангунин сандух вахаз хъурай. Гъа сандух ацIай писвилери ви вахан юкъ хада.

Пакагъан юкъуз вахари чил эгъуьнна картуфар хкуддамаз чиликай къве сандух хкатна. Узнифата тадиз кIарасдин сандух вичихъ ялна «им заз!» лагъана. Вахан захавал акваз Мислимаг вичин вилерин чIалахъ хъанач.

«Вуна лагъайвал хъурай», - лагъана нехишар алай сандух къачуна ада.

Югъ няни хъанвай. Гъавилей абуру сандухар къвале ахъаюн къетIна. КIвализ хъфидай рекъе Узнифата фикирна: «Акъван иер сандухдин къене писвилер жеч гъа! Ништа къе-

не вучар аватIа. Мислиматаз бахт авайди я. Адан сандух сиве-сивди къизилрив ацIанвай хъгинди я».

И фикирди сакIани секинвал гузвачир Узнифатаз. Къуланфериз, хуьр ксайла ам садазни таквадайвал вичин сандухни гъаз фена вахан дакIардихъ. Инихъ-анихъ килигна къвенкле къуьнеллай сандух къвалин къенез вегъена, гуьгъуьналлаз вични гъахъна.

Са гужуналди жагъана адаз иер сандух. Мислимата ам ахъайнавачир. Узнифат фад цIийи сандух къуна атай рехъ тирвал хтана вичин къвализ.

Адаз вичи чуьнухнавайди писвилерив ацанвай сандух тирди чизвачир. Вичин мискъивили юкъ хана адан. Мислиматаз лагъайтIа, сандух ацIай хъсанвилер къисмет хъана.

АЗИЗРИН Севда

XATIRƏLƏRDƏ YAŞAYIR

Onun haqqında söhbət düşəndə gözlərim önündə uca dağlar canlanır. Zirvəsi daim qarlı örtülü vüqarlı dağlar. Onu dağlarla müqayisə etməyim təsadüfi deyil. 1920-ci ildə Şahdağın ətəyində yerləşən Qusarda anadan olmuş Həlimə Xanbaba qızı Əfəndiyeva şərəfli həyat yolu keçmiş, fədakar əməyi ilə ömrünün zirvələrinə ucalmış dağlar qızı kimi yaddaşlarda qalıb.

Həlimə müəllimənin maraqlı həyat tarixçəsi var. Uşaqlıq və gənclik illəri Sovet hökumətinin yenicə dirçəlməyə başladığı, kollektivləşmənin geniş vüsət aldığı, sonra isə Böyük Vətən müharibəsinin başladığı dövrlərə təsadüf edən bu qızın həyatı kəşməkeşli olub. Dövrün çətinliklərinə, əzab-əziyyətlərə baxmayaraq, daim oxumağa can atıb. Qusarda yeddiillik məktəbi əla qiymətlərlə bitirmiş, sonra pedaqoji məktəbdə təhsil alıb.

Gənc müəllimə ölkədə savadsızlığın ləğvi ilə bağlı hərəkətdə yaxından iştirak edib, eyni zamanda ali təhsil almağı da unutmayıb. 1941-ci ildə Azərbaycan Dövlət Pedaqoji İnstitutunun fizika-riyaziyyat fakültəsini bitirib Qusarın 1 və 3 saylı məktəblərində pedaqoji fəaliyyətini davam etdirib. Xalqın bəlaya düşər olduğu ağır müharibə illərində hamı gecəgündüz cəbhə üçün işləyirdi.

Belə bir vaxtda uşaqları təhsilə

cəlb etmək olduqca çətin idi. Xalq arasındakı nüfuzu sayəsində Həlimə müəllimə bu işin öhdəsindən layiqincə gəldi. Onun çalışdığı məktəb rayonda uşaqların təhsilə cəlb olunması sahəsində ən yaxşı tədris ocağı kimi fərqləndi. Həlimə müəllimənin müharibə illərində dərs dediyi uşaqların əksəriyyəti sonralar mühüm partiya və sovet işlərində çalışmış, bəziləri yaxşı alimlər kimi bütün ölkədə tanınmışlar.

Yaxşı deyiblər ki, çəkərsən səfasını, görərsən səfasını. Həlimə müəllimənin zəhmətkeşliyi, təşkilatçılıq bacarığı diqqətdən yayınmadı. O, əvvəlcə şəhər internat məktəbinin direktoru, sonralar Qusar Rayon Xalq Maarifi Şöbəsinin müdiri vəzifələrinə irəli çəkildi. Bacarıqlı pedaqoqun

PXMSŞ müdiri işlədiyi illərdə Qusar respublikamızda təhsil sahəsində ən çox uğurlar qazanan rayonlarından biri kimi tanındı. Hökumət Həlimə Əfəndiyevanın əməyini yüksək qiymətləndirdi. O, 1947-ci ildə "Azərbaycan SSRİ-nin əməkdar müəllimi" fəxri adına layiq görüldü. Sonrakı illərdə "Fədakar əməyə görə", "Əmək-də fərqlənməyə görə" medalları və bir çox fəxri fərmanlarla təltif olunan bu cəfakəş insan el məhəbbətini həyatda qazandığı ən böyük mükafat adlandırıldı.

H.Əfəndiyevanın övladları Naidə, Ramella və Elman ali təhsil alaraq, çalışdıqları kollektivlərdə hörmət qazanmışlar. Əvvəllər Hil kənd xəstəxanasında baş həkim işləmiş Ramella 40 ilə yaxındır ki, Xudat şəhər xəstəxanasında çalışır. Yaxşı kardioloq kimi tanınan Ramella anası haqqında xatirələrini danışanda gözlərim qarşısında bu alicənab və kübar qadının portreti canlanırdı.

Xatirələr bir deyil, iki deyil. Bir vaxt belə xatirələri yaşatmış Həlimə müəllimə indi özü xatirələrdə yaşayır. Gənc nəslə örnək olan onun həyat yolu bu gün hər birimizi vətən və xalq naminə daha əzmlə çalışmağa sövq edir.

Nəzakət ƏHMƏDOVA,
Xudat şəhərindəki H.Nərimanov
xatirə muzeyinin rəhbəri

ГАФАЛАГ

Гирав	- недай набатат
Гиргъав	- цуьк
Гуьнгер	- бурандин афар
Гъак	- киреж
Гъалат	- куьруь вахт
Гъарзарун	- ракъурун
Гьенена	- ципицрин миже
ДандакI	- тум куьруь
Ипил	- кIарасрин кIватIал
Ифир	- хажалат
ИхникI	- нуькIерин са жинс
Фир	- гъам
ФитI	- якIун пIаркIв
Хамзар	- мере
ХапацI	- геж гъавурда акъадаиди
ХикIа	- дикъет
ХункIай	- ферсуз
Хъалим	- вагъши
Хъуч	- туалет
Хъраб	- куб

ША ЛЕЗГИ ЧАЛАЛ РАХАН

Чи "ёлка" - Наиша "ёлка"

- Вуч хьанва ваз, вучиз хьелнава вуна?

- Что случилось, чего нос повесил?

- Зазни имидин кIвале авай хьтин елка кIанзва.

- Я тоже хочу елку, как у дяди.

- Ци кьачуз хьанач чавай, хьелмир, бала! Виликай кьвезмай йисуз чна ваз кIанивал ийида.

- Не успели мы в этом году, не обижайся, малыш! В следующем году все будет так, как ты хочешь.

- ЯтIа зунни квехъ галаз гъа йисуз рахада.

- Тогда и я с вами буду говорить в следующем году.

- Ваь, икI жедач! Захъ са хьсан фикир ава.

- Нет, так не пойдет! Есть у меня одна хорошая идея.

- Вуч фикир?

- Что за идея?

- Ваз чна багда авай ичин тарцикай ёлка ийида.

- Елку мы тебе сделаем из яблони растущей в саду.

- Адал са пеш кьванни алач эхир!

- Но, на ней ведь ни листочка!

- Тахьурай тIун, адал акьван жив ала хьи, пешер алачирди садани байихдач. Рази яни?

- Ну и что? На ней столько снега, никто и не заметит что она голая. Согласен?

- Эхъ, зун рази я.

- Да, я согласен.

- АкI ятIа жагъура таракай куддай затIар.

- Тогда ищи чем бы украсить дерево.

- Вуч кудин?

- А что повесить?

- Ичер, газарар, турпар, кьенфетар, жуваз вуч кIан ятIа.

- Яблоки, морковку, редиску, конфеты, что угодно.

- Бахади жикийрикай авур хтарарни гьидани?

- А можно бусы из шиповника принести, которые сестра делала?

- Вичивай жузуна гъваш.

- Попроси у нее разрешение.

- Магьледин аялризни эверайта жедани?

- А можно соседских ребят позвать?

- Эвера бала, эвера. Хьелмир, амай вуч кIандатIани ая.

- Зови малыш, зови. Делай что хочешь, только не обижайся.

- Лап вижевай «ёлка» жезва чиди!

- У нас отличная «ёлка» получится!

- Бес гьикIа?! Хуьруьн виридалайни иер «елка» чи гьенел жервал я, аквада ваз.

- А как же?! Самая красивая «ёлка» будет у нас во дворе, вот увидишь.

ТуькIуьрайди:
АЗИЗРИН Севда

ВЕДЁТСЯ ПОДГОТОВКА К СЪЁМКАМ ФИЛЬМА НА ЛЕЗГИНСКОМ ЯЗЫКЕ

Как мы уже сообщали, в целях сохранения родного языка планируется создание двухчасового художественного фильма. Фильм будет насыщен этнографическими, традиционными, фольклорными элементами, присущими менталитету нашего народа.

Самое главное достоинство фильма будет заключаться в том, что зрители смогут наслаждаться красотой чистой, грамотной лезгинской речи. В фильме много ролей и массовых сцен, так что работа найдётся для всех. Приветствуются интересные идеи и предложения. Будем рады всем, кто захочет принять участие в осуществлении проекта.

Очередной сбор добровольцев, желающих принять участие в проекте, состоится 12 января 2017 года в 17:00 в редакции газеты «Самур». Приглашаются видеооператоры, монтажёры, актёры, а также волонтеры, небезразличные к культуре родного народа.

Оргкомитет

"Samur" qəzetinin kollektivi iş yoldaşları Müzəffər Məlikməmmədova qardaşı Xanəhmədın vəfatı münasibəti ilə kədərləndiyini bildirir və dərin hüznə başsağlığı verir.

САМУР

Баş редактор

Сəдаqət КƏРИМОВА

Redaksiyamızın ünvanı: AZ 1073
Bakı, Mətbuat prospekti,
"Azərbaycan" nəşriyyatı, 3-cü
mərtəbə, 101-ci otaq.
www.samurpress.net
www.sedagetkerimova.com
e-mail:sedagetkerimova@gmail.com

Hesab nömrəsi:
26233080000
"Kapital bank"ın 1 saylı
Yasamal filialı
kod 200037
VÖEN 130024708
Qəzet Azərbaycan

Respublikasının Mətbuat
və İnformasiya Nazirliyində
qeydə alınıb.

Qeydiyyat nömrəsi - 78

İndeks: 5581

Sifariş: 3656

Tiraj: 2000

Tel:(012)432-92-17

"Azərbaycan" nəşriyyatında çap olunmuşdur